

L-INKWIET TAS-SUR MARTIN

Kummiedja ta' G. AQUILINA

NIES LI JIDHRU

MARTIN, Raħli minn Għawdex (li jista' jkun tip ta' kull raħli minn Malta).
MARIJA, Tifla ta' Martin u għarusa ta' Karlu, sestura tas-Sliema.
TEREZA, Tifla oħra ta' Martin u għarusa ta' Guzepp, sestura tas-Sliema.
KARLU, Mastrudaxxa; membru tal-Partit tas-Sofor.
GUZEPP, Bil-hanut tax-xorb; membru tal-Partit tal-Hodor.
TABIB, Tabib tar-Raħal; wieħed mill-ħbieb ta' Guzepp.
KARMNU } Hbieb ta' Guzepp, żewġ kandidati tal-Partit tal-Hodor.
PAWLU }
SURMAST, Is-Surmast ta' l-Iskola tar-Raħal, ħabib ta' Karlu.
TONI, Pulizija (bil-frank), hu Karlu.
WIGI, Kandidat ieħor tal-Partit tas-Sofor.
FREDU, Ħabib ta' Karlu.
KURUN, Il-Huttab.

Fl-għorfa s-sabiha ta' dar tar-raħal, Imghammra skond l-istil ta' kamra tal-pranzu tar-raħal li hija l-kamra s-sabiha li tinzamm magħluqa u tinsetaħ għat-tberik nbar il-Għid biss u meta jraqqdu xi ħadd għandhom — tabib, kappillan ecc. Jidhru żewġ xbejbiet fuq tagħhom, libsin tal-festa, jiftbu kxiexen minn żewġ gradenzi waħda genb u l-oħra ieħor.

MARIJA: Min għandu zaqqu tuġġu hallih imut biha.

TEREZA: Jieħu porga mhux aħjar mill-i jmut? Kemm int qalbek iebes!

MARIJA: [Tisfoga fuq qmis ta' taħt hija u titniba] Taf x'qaltli Dovina tal-Karrett hux? Taf x'kellha wiċċ tghidli hux?

TEREZA: X'qaltlek?

MARIJA: Qaltli Karlu tieghek jaf li kont man-nies?

TEREZA: X'riedet tghid il-kiesha? Mhux kulhadd jahdem biex jaqla' x'jiekol? Hi ma tagħzaqx ma' missierha, biċċa ta' bidwija li hi! Jew jidhrilha li huma xi gabillotti hej, għax għandhom l-Għalqa tal-Mejjet tagħhom u xi żewġ irziezet. . . U hallejtha b'xejn?

MARIJA: Hallejtha b'xejn? Mela jiena xi darba hallejtha b'xejn lil xi ħadd.
[Terħi dak li jkollha f'idejha u b'idejha fuq qaddha qisba qed tirripeti

x-xena] Dovin, għidtilha, jiena bint il-galantomi. Il-faqar mhux għajb. Kulhadd jahdem biex ighix. U jiena minn għand is-sinjuri tghallimt hafna edukazzjoni. Min jibqa' r-rahal jibqa' ta' wara l-muntanji bhaleki!

TEREZA: Daqshekk biss? U ma qbadthiex qabda minn xagħarha?

MARIJA: Ma qbadthiex minn xagħarha għal Alla. Imma qbadtha minn idha. Għedtilha: Iftah dik l-id! Beżgħet. Qattli għalfejn? U int kemm hadt għalik. . . . Għidtlek, iftaħha dik l-id! Fethitha. Għedtilha: Hares lejn idek u lejn idi. Liema l-isbah minnhom? Int tiffa ta' gabilott u idejk kollha kallijiet tal-imghazqa. Idi ma messet qatt ma' mghazqa bħal tiegħek. Biex ma nħarrax idejja s-sinjuri kienu jixtruli l-hand cream. Idejja ta' sinjurina, tiegħek ta' bidwija! Għedtilha sewwa?

TEREZA: Imma daqshekk biss?

MARIJA: Isma', hej, jaqaw ridni nonxorha mejta fl-art u mmur il-habs għal wiċċek jew?

TEREZA: Halli għalija li kieku għajret lili seftura. Kieku mhux daqshekk biss għamiltiha.

MARIJA: U jien mhux daqshekk biss għamiltiha.

TEREZA: [Bil-ħerqa] Tajtha xi daqqtejn? Ċarrattilha l-ghonnella?

MARIJA: Hallini nkompli, trid, għax sa tteilagħhomli. Mela x'nagħmeli In-ċarrtilha l-ghonnella ta' sitt liri jew iżjed. . . għonnella tal-harix - biex ikolli nħallasielha mill-flus li faddalt mas-sinjuri.

TEREZA: Mhux int għedt li mhux daqshekk biss?

MARIJA: Mela hallini nkompli: X'hin tlaqtilha idha beżgħet minni, tghidlek ittaptaphieli u kienet ser taqbad u taħrab. Qbadtha minn spallitha. Bil-mod, għedtilha. Għad ma spiċċajtx. Issa tella' d-dublett sa' rkobbtejk, għedtilha. - Twerwret. Id-dublett sa' rkobbti? saqsietni mwerwra. Mela qed tiggennen? Mela jiena xi darba tallajt id-dublett sa' rkobbti? - Għidli haga għedtilha: Jekk is-sinjurini tal-ibliet, it-tfaliet tal-imħallfin, tal-avukati u tobbja, itellgħu d-dublett sa' rkobbtejhom, biċċa ta' raħlija bhalek jidhriek li int speċjali? - Bdiet tibki. Ma ttelex id-dublett int, intellagħhulek jien, għedtilha. . . Nugzak lill-kappillan, qattli. Ma tridx itellgħu? għedtilha, mela ha nteilagħhulek jien! U hekk għamilt. Toħrog minn hawn u saba' hariet, kellha rkobbitha xiber kallijiet. Imbagħad għedtilha - Issa hares lejn irkobbtejja. Qed tarahom kemm huma ndaf? Is-sinjuri li kont seftura magħhom għallmuni nilbes u nitnaddaf, ja mahmuga li int - tiffa ta' gabilott hej! Issa jiena nugzak lill-kappillan! - x'sa tghidlu, saqsietni bid-dmugh f'għajnejha - nghidlu jixtrilek sapuna!

TEREZA: Oht, kollox ghamilt sewwa, kien haqqha. Imma daqqtejn messek lghabtomlha biex tnehhlha l-ksuhat li ghandha. Ma ghedtilhiex xi haga ohra?

MARIJA: Biex inghidlek kelli hsieb qabel nitlaqha minn idejja nraptilha tnejn imma kif kont qed nuriha rkobbti ttendejt li kien hemm Ganni ta' Duminka qed ihares lejna minn wara hajt tas-sejjieh u jiena u hi tlaqna nigru. Dak Ganni taf x'fih hux! Dawn tar-rahah hafna skrupli u jnemmsu daqs in-nemes ghall-fenek.

Jinstama' lehen minn gewwa — Martin missierbom, igħajjat: Terezi Terezi! Din ma twegibx, tidher imghaddba u tgerger wahedba.

MARIJA: Ghajtilha Tessy!

Il-missier jinstama' jghid xi haga. Mill-kliem kollu jistiehem biss. Inhosskom hadtuli rasil Mhux li tiżzewgu ma ddumux! Imbagħad jarga' jsejjah: Marija! Marija! Din lanqas twegeb.

TEREZA: Ghajtilha Mary!

Martin jifacča mghaddab b'idejb fuq genbu bhal wiehed li ma jiflahx iżomm iżjed.

MARTIN: Isinghu wliedi, ommkom, Alla jahfrilha Marija u Tereza kienet issejhilkom u jiena ma bi hsibnix noqghod nitkessak insehilkom bl-Ingliż. Hawn fejn wasalna mhux bizzejjed li qed naqa' għač-čajt issejhuli papa quddiem in-nies! U fil-hwienet x'hin immur għall-pinta, Tiehu qatra magħna, papa? ighidli Karmnu tan-Nini. U erhilu kulhadd jinfexx jidhaq. U x'hin jarawni niehu għalija, joqogħdu jghiduli li kienu qed jicčajtaw ta' hbieb. Imma jiena, wliedi, dan ič-čajt qed inhossu kollu hawn [*Juri qalbu*]. Ma niflahx iżjed għal silsien in-nies. Issa lbieraħ għedtuli biex nibda ngagħal lin-nies issejhuli Sur Martin. Uliedi, tridu tarawni naqa' mejjet fl-art bil-misthija? Ghiduli haga, in-nies ta' tas-Sliema li kontu magħhom x'ghamlulkom biex dawwrukom raskom hekk? — U halli ngħidilkom haga ohra, uliedi. Qaluli li meta titħadtu ma' zebbiet ohra qegħdin titkesshu żzellqu xi kelma bl-Ingliż ukoll biex turu ruhkom ahjar minnhom. Ghiduli haga, din għallmuhielkom in-nies ta' tas-Sliema wkoll? Għibtuni f'silsien in-nies u li ma kienx għax qed nis-tenna li sa hmistax ohra tkunu żzewwiġtu kieku tlift il-boxxla u bghattkom it-tnejn għand ix-xjaten.

TEREŽ: Papà. Ma jidhirlekx li...

MARTIN: [*Jagt għadha kliema b'għajta*] Hallik minn papà. Targax issejjahli papà, għax infarrak rasi mas-saqaf. Isinghuni, uliedi. Harsu lejna din il-ghorfa. [*Juri b'subgħajb madwar il-ghorfa*] Hawnhekk ghexu qabilna

tlitt generazzjonijiet – tinsewx uliedi li din id-dar għandha aktar minn mitejn sena. Dejjem kienet tal-familja. F'din id-dar hadd qatt ma sejjah lil missieru 'papà'. [B'għajta ta' wieħed mitluq minn sensib]. U lanqas ma sa nħalli lilkom twaqqghuni għaċ-ċajt. X'papà, papà! F'din id-dar il-missier dejjem sejjhulu 'Tata, missier, ta. L-aktar li nħallikom tghiduli Pa-Pa biss, tafux, imma papà le. Araw li ma ssejjhulix papà quddiem in-nies! Ghax kont niehu gost nqatta' siegħa l-ħanut mal-ħbieb mhabba lsien in-nies issa lanqas għadni mmur.

TEREZA: Imma pa... [Tkun ser tghid papà]

MARTIN: [Jerga' jaqталha kliemba] Ieqaf hemm, Pa biss. Ara żżid magħha. sa hemm biss, Pa, – papà qatt – Qatt, qegħdin tifhmu?

MARIJA: Ghax taf x'jidhrilna aħna... jidhrilna li trid tara mhux x'kont imma x'int. L-għarus tiegħi u ta' Terry.

MARTIN: Tereza... Tereza!

MARIJA: Terry!... Terry...!

MARTIN: [Ighajjai b'ħangra daqsieq] Terezza!... Tereza!... Qtajtli qalbi. Hux ta' Terry tridha? mela Terry int. Fl-aħħar mill-aħħar, ħmistax oħra jiena nkun hlist minnkom. Jitqanna bikom haddieħor. [jimsaħ il-għaraq immasha] X'kont ser tghidli, Marija?...

MARIJA: Mary!

Jibqgħu jgħajtu bi Mary, hu Marija, sakemm...

MARTIN: [Iċedi l-armi] Irbaħtu intom. Mela Terry u inti, gawhra ta' qalbi, Mary. Mur ġib 'l ommkom, Alla jaħfrilha win-nanna Gerit. [B'leħen ironiku ta' wieħed imxabba'] Mela beċċun tiegħi Mary. X'kull waħda wkoll, aħjar flok nirrabja nidhaq u nghaddi kollox biċ-ċajt. Imma demmi ma jagħtinx. Mela Mary ta' qalbi kont qed tghidli...!

MARIJA: Papà, kont qed nghidlek...!

MARTIN: Pa, pa biss... għall-inqas nofs tirbhu intom u nofs nirbah jien. Kollox intom le. Kollox mhux sewwa. Jiena għadni haj, fl-aħħar mill-aħħar.

MARIJA: U isa, papà.

MARTIN: Pa, għedtlek!

Wara li jdumu ftit jgħajtu l-wieħed pa u l-oħra papà hu jċedi.

MARTIN: Irbaħtu dín ukoll. Ħudu kollox, uliedi. Ħudu l-biċċa l-oħra ta' missierkom ukoll – sejjhuli papà. [B'leħen ta' wieħed mgħaddab, għal

liet darbiet] Papà... Papà... Papà le, le, dil-kelma ma nidraha qatt u ghalija spiċċat dik il-pinta nbid ta' kull filghaxija ghand Kalanġ tal-Fenek għax qatt ma jkolli l-hila nargħa' nidhol il-hanut tieghu iżjed.

MARIJA: Kont qed ingħidlek, papà, tara mhux x'kont imma x'int illum. L-għarajjes tagħna illum saru nies importanti. It-tnejn telghu fil-Gvern u dalwaqt jibdwu jikkmandaw lil-Malta. Ma jidhirlekx li l-għarusa ta' raġel li tela' fil-Gvern għandha d-dritt tibda ssejjah lil missierha. papà?

TEREZA: U li inti issa għandek id-dritt tibda tissejjah is-sur Martin?

MARTIN: L-għarajjes tagħkom huma tfal mir-rahal. Wiehed mastrudaxxa u l-iehor bil-hanut. Telghu fil-Gvern u issa saru jikkmandaw lil Malta, kif qed tghidu. Imma, għiduli uliedi, m'għadux veru li intom ulied Martin u l-għarus tiegħek Terež huwa t-tifel ta' Gamri tar-Rewrew u tiegħek Marija t-tifel ta' Lonzu tax-Xatt? Allura għax telghu fil-Gvern, ngħid jiena, ma għadhomx li kienu? Hemm bżonn ninsew x'konna, Santa Marija?

MARIJA: Il-*boy-friend* tiegħi taf x'kien iġhidli, papà?

MARTIN: Il-*boy-friend*, binti? Dan x'ikun, għoġol, naghġa, hmar jew xkora patata, għax jiena f'dan nifhem.

TEREZA: *Boy-friend* bl-Ingliż.

MARTIN: [*Jittlagħtu*] U mela int ma tafx li missierek ma jafx bl-Ingliż? Għalfejn qed titkessah miegħi wkoll? Mhux biżżejjed li qed titkessah mal-barranin?

MARIJA: *Boy-friend* bl-Ingliż tfisser, kif nibda ngħidlek, il-ħabib.

MARTIN: [*Imwerwer*] X'qed tghid, binti? Mela qed titelef rasek? Ma tafx li int għarusa? U x'isir minni u minnek jekk jisna' l-għarus tiegħek li kellek ħabib?

MARIJA: U fejn sejjer b'rasek, papà. Dan *boy-friend* biss taf.

MARTIN: Imma x'inhu sewwa għidli *boy-friend*? Għax għibtuli għajnejja wara widnejja.

MARIJA: Fejn naf, biex ma tiddejjaqx ikollok *boy* tifel, mhux tifel zghir tafx, għuvni, ngħidu ahna grazzjuż li tohrog miegħu.

MARTIN: [*Irodd is-slaieb*] U din il-moda għdida tghallimtuha minn għand is-sinjuri ta' tas-Sliema wkoll, binti?

TEREZA: Biex qed tistagħgeb papà? Is-sinjurina Nellie tas-Sinjura Briffa li kont magħhom kellha *boy-friend* ukoll. Il-papà wil-mamà kienu jafu bih. Qatt ma qalulha xejn. U huma nies tal-Knisja, tafx, Ahjar minna

wkoll. Ghax jitqarbnu kull gimgha. X'kull wahda, din x'fiba, li jkollek *boy-friend*? Mhux kullhadd irid ikollu ma' min ighid kelma? Wahdek, xoghol biss, tiekol qalbek?

MARTIN: [*Ironiku*] Mela inti kellek *boy-friend*, Tereza, gawhra ta' qalbi?

TEREZA: Kelli u ma jiddispjacinix daqs kemm kien gustuz.

MARTIN: Hux! U int Marija?

MARIJA: Mela jiena aghar minn haddiehor jew aghar minn ohti. Jiena wkoll kelli *boy friend*.

MARTIN: Tajjed wisq... qed taghtuni gost ta' mitt skud. U l-gharajjes taghhom, l-imsejknin gharajjes li ser jibdedw jikkmandaw lil Malta u 'l-Ghawdex, jafu b'dan?

MARIJA U TEREZA: Ara ma tohroglokx xi kelma. Ghax li ma giex id-diskors lanqas lilek ma konna ser nuru.

TEREZA: [*Ghal ohtba*]. Dil-hmar tlablab wisq.

MARTIN: Uliedi, qed nara li ahna n-nies tar-rahall konna lura wisq. Intom mindu dhaltu sefturi man-nies ta' tas-Sliema sirtu fini u puliti wisq. Isimghuni daqsxejn kif kienu jahsbuha n-nisa ta' dari... Isimghuni, wliedi u ara tghidu xi kelma qabel nieqaf jiena.

MARIJA: In-nies ta' dari? ... dari miet... illum id-dinja tbiddlet... Mela ahna ghandna nibqghu bhan-nisa ta' dari... bicca ta' qlugh ta' ghonehla ma thalli lil hadd jara min ikun warajk u dublett ikaxkar sa saqajhom? ... Baqax! Id-dinja titbiddel u ahna nibqghu fejn konna?

MARTIN: Hekk tahsbu, hux uliedi? Ahsbu kif tridu imma jekk thalluni, ser nghidilkom kif konna nahsbuha r-rahall dari u kif ghadhom jahsbuha hafna sal-lum dawk li ghad ma sarux puliti bhalkom. Gibu siggu kull wahda u oqoghdu fejni ftit. [*Jaghmlu bekk*] Isimghuni: Meta kelli hamsa u ghoxrin sena rajt 'l ommkom l-ewwel darba. Kienet sejra l-knisja. Gmiel ta' xebba. Tbigh is-sahha. Mill-ewwel ingbidt lejha. Hi wara li ttendiet li kont qed inhares lejha bdiet thares lejja wkoll. Imma ommha, in-nanna Gerit, Alla jahfrilha, ittendiet. U ma stajtx inkellimha wiċċ-imb-wiċċ.

MARIJA: Miskin...

TEREZA: Illum mhux hekk...

MARTIN: Naf, naf li illum mhux hekk. X'nagħmel? Kellimt lil Ganna tal-Bubun, il-huttaba, ghidtilha jekk twassalli hotba lil Toni ta' Dovik ghal bintu u ż-żwieġ jirnexxi nagħtiha hamest ewwieq. Gimgha wara l-huttaba qaltli li kellmitli lil ommha. Din għall-ewwel qagħdet tahsibha

u sa fi-ahhar qaltli li kollox sew. U bdejt immur ghandhom. Qatt ma hallewni wahdi maghha. Dejjem bl-ghassa tan-Nanna Gerit. Qatt ma fdatni minuta avolja hadd ma kien jista' jghid aqqal min ismi. Wara xi zmien ghamilna l-partit. Jiena tajtha c-curkett u hija tatni l-maktur. Imma qatt ma hrigna wahedna... dejjem flimkien taht ghajnejn in-nanna Gerit.

TEREZA: Hi xi dwejjaq! Mur ghidilhom hekk lis-sinjurini ta' tas-Sliema... l-aktar meta tibda taghmel is-shana u kulhadd johrog jippassigga Ghar id-Dud.

MARTIN: Imbaghad wara xi zmien izzewwigna... kellna tieg sabih. Imma wara t-tieg damet tlitt ijiem ma giet toqghod mieghi... [Wara ftit] U issa kif triduni uliedi niehu gost meta nisma' lilkom tghiduli bil-boy friend, wil-hafna ksuhat ta' papa, Sur Martin u x'naf jiena? Uliedi, intom ma tixbhu xejn lil ommkom... tbiddiltu... bil-kemm nista' nemmen li intom tieghi... Li kieku ommkom ma mitetx zghira u hallietni nhabbat wicci maghkom wahdi, kieku bhal issa...

MARIJA: [Taqtaghlu kliemu] Miskina l-mama...

MARTIN: [Jitlaghlu. Iqum minn fuq is-siggu u jghajjat] X'mama mama! Kieku bhal issa qieghda tismaghkom u tista' tqum mill-qabar kienet tohrog ghalikom u thabbatkom ras ma' ras!...

Marija u Tereza bhal jahbtu jibzghu minnu. Jitwarrbu.

MARTIN: [Ikompli] Imma issa li hemm hemm. Jiena illum jaqbili li ma naqlax inkwiet biex tistghu tizzewgu...

Tereza tbuslu idu. Martin juriba idu mcappsa bil-lipstick. Wara ftit donnu qaghad jabsibba x'igbidilba.

MARTIN: Marija, ghandek tkun illum cappast hafna tadam maz-zejt ma' xufftejk?

Tereza taqbad tidhaq.

MARIJA: [Mghaddba ghax ohta qed tidhaq biba] Papa, int lil Tereza xufftejha ma rajthomliex? Tieghi biss jidher? Ara kif xufftejha kollha lipstick bhal tieghi.

MARTIN: [Mghaddab] Ejjew 'l hawn. [Jersqu lejeb imbazzgha] Rajthom xufftejn Tereza wkoll. Tallajtuhomli. U ara sa titilfuli l-pacenzja. [Waqt li jghid bekk jaqbadhom minn xuxithom u jhabbatkom ras ma' ras. Marija u Tereza iwerzqu. Jitlaqhom u jkun ser johrog. X'bin jasal fejn il-bieb jerga' lura u jghidilhom] Issa li hemm hemm. Issa ma jaqbelx inhassar festi jew naghti sodisfazzjon lin-nies ghax-nahbat aghar. Illum jaqbel

lili u lilkom li żwieg tagħkom isehh. Lilkom biex tiehdu l-istat tagħkom u jiena biex nehles minnkom. Minn hawn u ftit iehor jaslu l-gharajjes tagħkom. [*Lil Marija*] Xhin hu?

MARIJA: Dalwaqt il-hdax. . . .

TEREZA: Hi, x'wahda din, dalwaqt jaslu. . . .

MARTIN: Il-hin diehel. L-gharajjes tagħkom bil-mistednin ftit iehor jkunu hawn. Lestu l-mejda – Qis li ma tagħmlux xi xenata li tista' thassar l-gherusija ghax dik tkun l-akbar disgrazzja tieghi. . . qassmu l-mistednin ta' Marija naha u ta' Tereza ohra, ghax Alla jbierek l-gharajjes tagħkom wil-mistednin lanqas huma tal-istess partit u qis li ma tinbxux lil xulxin. . . biex isehh il-partit u wara hmistax ohra k'Alla jrid titilquli minn hawn ha noqghod wahdi. . . Jiena sejjer fil-kcina niehu hsieb il-borma [*Jobbrog*].

TEREZA: X'kull wahda, illum il-papa ghamilhielna. Kemm baqa' lura!

MARIJA: U mhux int ilsienek twil?

TEREZA: Ilsienek twil int. Dan x'ghandu x'jaqsam?

MARIJA: X'ridt tghidlu bil-*boy friend*? Ma tafx in-niestar-rahal kemm huma skrupluzi?

TEREZA: Ma ghandekx xi tghid? Mela int ma ftaħartx bil-*boy friend* tieghek ukoll?

MARIJA: Imma int semmejtu l-ewwel, ja paċpaċa li int. . .

TEREZA: Paċpaċa int. Ara ma nghidlekx!

It-tnejn dejjem jisbnu għal xulxin – lehenbom jogħla sa twerziqa.

MARIJA: Trid titfa' l-htija fuqi, ja paċpaċa?

TEREZA: Paċpaċa int ghax lanqas taf xi tkun qed tghid. . .

MARIJA: Jiena ghandi ghaqal biex nixtrik u nbighek. Għalhekk mas-sinjuri dejjem kont stmata, mhux bhalek!

TEREZA: Stmata hej. Għalhekk mhux fil-kcina wahdek dejjem kont tiekol. . .

MARIJA: Jiena mas-sinjuri qatt ma hadt kunfidenza. M'iniex wiċċi tost!

TEREZA: Ajma min qed jitkellem! Qed tghid hekk ghax ghajjura. Lili s-sinjur kien iżommni niekol fil-mejda mas-sinjura. . .

MARIJA: Għas-sabiħ wiċċek!

TEREZA: Xi trid tghid bih dan il-kliem? [*Idejha f'wiċċha*].

MARIJA: Narġa nġhidlek, għas-sabiġ wiċċek!

TEREZA: [*Idejha ponnijiet ma' wiċċ Marija*] Ghidli xi trid tfisser, qed inġhidlek għax sa niggranfak.

MARIJA: Trid taf? Mela ħalli nġhidlek! [*Kif tgħidilha bekk taqbadha minn xagħarba. L-oħra taqbadha minn xagħarba wkoll. Twerżiq kbir. Jigi jigi missierhom bil-bastun f'idu.*]

MARTIN: Sa tisktu, ja żewġ imġienen! Dalwaqt jigu l-għarajjes taġġkom u jekk isiru jafu x'żewġ aġli fikom, kemm tinħabbu, kemm intom bil-għaqal, nibza' li jisfratta kollox u tibqgħuli ma' wiċċi. [*Lil Marija*] Żgur inti bdejtha dix-xenata! Taf għax ma nagħtikomx xebgħa bastun.

Marija u Tereza jitilqu 'l xulxin, jirrangaw xagħarhom u ħwejjigħom jitmaddfu u jlestu għall-għarajjes, sekti. Martin jarġa' joħroġ jonfoħ. Joqogħdu bi kwiethom sa kemm.

MARIJA: Int dejjem tobghodni... anki missieri ma jaħmilnix... lili biss ra...

TEREZA: Oqgħod, ja mikduda...

MARIJA: Kulħadd bil-preferenzi. Anki fid-dota jiena mort l-aġħar.

TEREZA: Ara ma nġhidlekx. It-tomna raba' tas-Sinet li ħadt int aħjar minn tiegħi...

MARIJA: It-tomna raba' ta' Marzena li ħadt jiena fiha ħafna blat. Jien għandi mnix ingeġer.

TEREZA: Imma tiegħek fiha iżjed minn tomna.

MARIJA: Tomna biss fiha... tomna biss, taf...

TEREZA: Fiha iżjed...

MARIJA: Hallini minnek, Jien mort l-aġħar...

TEREZA: Kif mort l-aġħar? Mort l-aġħar jiena.

MARIJA: Ghid fiex mort l-aġħar.

Idumu jgħajju bekk wiċċ imb-wiċċ, imieru lil xulxin sakemm jerġgħu jaqbdu f'xagħar xulxin. Twerżiq.

MARTIN: [*Jgħajjat minn ġewwa*] Ja xjaten li intom, sa tisktu... jekk tinħaraqli l-patata mħabba fikom noqtolkom it-tnejn...

Marija u Tereza jinfirdu minn xulxin. Għal darba oħra jirrangaw xagħarhom u jerġgħu jaqbdu jiffaċendjaw sakemm tarġa' taqbad.

TEREZA: Dejjem tiġbed lej. Kollox trid għalik. Il-farda tan-nanna Gerit

mhux int hadtha?

MARIJA: Wid-dublett ta' mitt lembuda tan-nanna Gerit min hadu?

TEREŻA: Ajma hej. Sa nilbes id-dublett ta' mitt lembuda u mmur nippas-sigġa Ghar id-Dud bih, arani. Dak x'jiswa?

MARIJA: Mela ma jiswiex! Dak antikità. Mur bigħu biex tara x'iddaħħal tiegħu.

TEREŻA: U hallina minnek . . .

MARIJA: U żgur, ma sibtx xi tghid issa. Iċ-ċappetti taz-zija Zabbetta min hadhom?

TEREŻA: Antikalja. Ghax ma tghidlix min ħa l-imsielet taz-zija Marinton?

MARIJA: Hadthom jiena, Ma jiswewx habba.

TEREŻA: Kemm int ta' sebghek f'halqek!

MARIJA: Daqskemm int ta' sebghek f'halqek int. Il-polka tan-nannu min hadha?

TEREŻA: Ghax ma ssaqsix min ħa ċ-ċintill tan-nannu u dak il-ġmiel ta' ġarikor?

MARIJA: Kiesha. Taf x'imissek tghid, min ħa l-ġizirana tal-mamà — dik tiswa hafna flus.

TEREŻA: Il-ġizirana, jekk jogħġbok, hadtha jiena u dik mhix ġejja minn tal-mamà imma xtrajtha jiena bi flusi.

MARIJA: Giddiebal

TEREŻA: Giddieba int u min ighid li ma intix!

MARIJA: Iva eh, jiena giddieba? Mela halli nurik jiniex giddieba.

Jergħu jaqbd u xagħar xulxin. Twerżiq. Jigi jigri jonjoħ missierhom bl-imrewħa tal-kenur f'idej. Jagħtibom daqqtejn kull waħda fuq il-warrani. Imbagħad b'xagħar rashom f'idej it-tnejn b'leħen mgħaddab għal darb'oħra jgħdidhom.

MARTIN: Demonji — Ma għedtilkomx li l-gharajjes tagħkom dalwaqt jaslu? Ma tafux toqogħdu bi kwietkom għal ftit? [*Jitlaqilhom xagħarhom*] Isim-ghuni, uliedi, jekk dan iż-żwieġ jisfratta jiena nsiefer jew mmur naqbeż minn x'imkien . . . Jekk dan iż-żwieġ jisfratta ma ssibux raġel iehor li jehodkom. Tafu kemm siefru rġiel dis-sena? . . . Ma ssaqsunix? . . . ngħid-ilkom jien . . . Dawn l-aħhar snien siefru daqskemm hawn nies. Għawdex kollu . . . hekk qalli Mastru Karm . . . U taf x'qalli Mastru Karm ukoll?

... galli li dalwaqt jasal iż-żmien li għal kull givni jkun hawn sitt xebbiet... Jekk dan iż-żwieg jisfratta intom tibqghu ma' wiċċi... u jiena mbagħad ma nafx x'isir minni...

Tabbitta fil-bieb. Il-bniet jirrangaw ruħhom malajr — fuq xogħolhom gisu ma gara xejn. Martin imur jistaħ.

MARTIN: [*Lil Tereza*] Tereza, gie Ġuzepp.

ĠUZEPP: Ġejna kmieni għandu jkun...

MARTIN: [*Iressaq lil Tereza li tagħmel ta' bir-ruħba qed tistħi*] Hawn Ġuzepp, Tereza, ilha tistenniek. Jahasra thobbok wisq. Imma baqghet misthija hafna avolja għamlitha man-nies...

ĠUZEPP: [*Jieħu id Tereza f'idejha. Jagħfasbiela, imbagħad isaqsiba*] Kuntenta?... Kollox jasal hux, Tereż? Ilni bi f'isiebek hames snin. Kemm domt Malta man-nies kont narak ftit wisq, ftit meta kont tigi tara lil missierek. Issa sa fl-aħħar wasalna... hmistax oħra ntejjgu. Ferhana Tereza?

TEREZA: [*Titbissimlu grixtija grixtija u minn taħt ilsien tgħidlu mhejma*] Kuntenta hafna... Imma...

ĠUZEPP: Hemm xi imma, Tereż? Mhux biżżejjed taqtaqti qalbi sa għedtli iva?... Ma għadekx bil-ħsieb ta' xi Malti hux? [*Bi-d-dakka*].

TEREZA: Trid x tmur! Ġuż, mela aħna tal-istess drawwiet tal-Maltin. Jiena lilek habbejt, lilek biss. Imma qalbi sewda għax ser ikolli nħalli lil papà... u lil oħti Marija... ma tafx, hajja ġdida... f'hebijiet godda... meta tiżżewweġ toħroġ mid-dar għal kollox.

ĠUZEPP: U la tinkwetax. Aħna mhux fejn missierek ser inkunu noqogħdu?

MARTIN: Dak il-post tal-pjazza imbiegħed imma ahjar minn dak li hawn fejni. Ma qbiltux fuq il-kera?

ĠUZEPP: Xi qbilna... tawh rigal ta' hamsin lira u hadhuli... mhux għax ma kontx raġel nagħtih hamsin lira rigal imma ma ridtux jiskapriċċani.

MARTIN: [*Rassenjat*] Tkun magħmula l-volontà t'Alla... [*Lil Tereza*] Mur agħti daqqa ta' għajn dak il-ghagin u l-patata...

TEREZA: [*Toħroġ. Hi u ħierġa thares lura lejha Ġuzepp. Tarab dabru lejha u bil-mod tgħid lil Marija*] Inkedd; tieghek mhux mgħaġġel jigi jarak.

Marija tgħaqqad il-ponn minn taħt u Tereza titlaq 'il barra. Imma dak il-ħin tinstama' tabbitta oħra fuq in-naħa l-oħra tal-bieb. Martin imur jistaħ.

MARTIN: Wasal Karlu. Ghaddi, ghaddi. Marija, wasal l-gharus tieghek ukoll. Issa ahna lkoll. Issa familja wahda.

Marija tmur tifräh bib, Tghidlu jghaddi, Karlu imma, waqt li qed izommilba idha f'idu, ihares çass lejn in-naħa l-oħra. . . lejn Guzepp. Minn naħa l-oħra Guzepp ihares lejh çass ukoll. Jidher li ma kinux qed jistennew lil xulxin. Ša dal-ħin terġa' tkun dahlet Tereza li tmur in-naħa tal-gharus tagħha.

MARTIN: [Mifxul] Tharsux hekk bl-ikrah lejn xulxin, qiskom sa tibilghu wiehed lil ieħor.

TEREZA: Mela ma ghedtilhomx li l-partit kien ser isir tat-tnejn f'daqqa?

MARIJA: Papà, x'ghamiltilna?

MARTIN: Uliedi, ma ghedtilhom xejn. [Lil Karlu] Int oqghod bil-qiegħda hawn. [Lil Guzepp] u int hawn. Int, Tereza, oqghod fejn Guzepp u inti, Marija, fejn Karlu. [Iqabqab grizmejh bħal wiehed li qed ibati jfisser x'ghamel] Le, ma ghidtilhomx li kont ser inlaqqagħhom flimkien. Meta kellimt lil Karlu rajtu li lil Guzepp ma jstax jarah b'ghajnejh. [Guzepp jabbat ser iqum bil-ponn imghaqqad, Tereza tnizzlu bil-qiegħda] Meta lil Karlu semmejtli lil Guzepp rajt li lanqas ried biss jisma' bih. [L-istess Karlu jabbat ser iqum għal Guzepp imma Marija tnizzlu bil-qiegħda] Isimghuni, uliedi. La tishnux għal xulxin. Jekk hawn xi hadd ħari ta' din il-laqqha tagħkom bla ħsieb huwa jiena. Tafu għax laqqajtkom hawn? Laqqajtkom għax ma rridx biss naħseb li ż-żewġ uliedi li dejjem trabbew fl-imħabba ta' xulxin, wahda ma tghaddix mingħajr l-oħra, meta jiżzewġu jibdew jobogħdu lil xulxin. Kif ghidt jiena, Marija li jekk tixtri biċċa ċikkulata ma tinzlihiex jekk ma tagħtix biċċa minnha lil oħta u Tereza jekk tixtri ratal qubbajt fil-festa tar-raħal kienet tiehu ratal ieħor lil oħta daqs kemm thobbha, meta jiżzewġu ser jitilfu din l-imħabba u flok jinħabbu jibdew jobogħdu lil xulxin? . . . Għax nafuha ahna, jekk ir-ragel tal-wahda ma jkunx jahmel lir-ragel tal-oħra jibda l-inkwiet fil-familja u dan ma ridtux jiena . . . U meta jkun hemm il-frott, meta Tereza 'kk Alla jrid ikollha għaxart ifal bħal ommha u Marija għaxra oħra, dawn it-tfal meta jghaddu fejn xulxin jibdew iħarsu bl-ikrah lejn xulxin ukoll? Imbagħad din il-mibegħda kollha għalfejn? Għax intom kandidati ta' żewġ partiti wiehed kontra l-ieħor? Il-Partit tas-Sofor huwa kontra l-Partit tal-Hodor. Imma ż-żewġ xbejbiet ta' Martin ma humiex kontra xulxin. U mela għaliex żwiegħom għandhom ikunu kontra xulxin? . . . Għalhekk laqqajtkom hawn flimkien mingħajr ma ghedtilkom. Issa jekk ghamilt hażin jew tajjeb ghiduli intom. . . .

Għal ftit jaqa' skiet kbir, sakemm Karlu iqum minn postu u joffri idu lil

Guzepp. Dan jagħfasbielu. Jitghannqu bħal żewġ ħbieb, Tereza u Marija imqanqlin jitghannqu flimkien. Martin jimsaħ id-dmugħ. Jinstama' taħbit minn żewġ bibien mnejn daħlu Karlu u Guzepp. Marija u Tereza jmorru jifirħu, kulħadd in-naħa tiegħu. Mill-bieb mnejn daħal Karlu jidhlu wiehed wara l-iehor Toni, ħub, pulizija bil-frank, is-surmast ta' l-iskola, Fredu, u Wiġi kandidat ieħor tal-Partit tas-Sofor u mill-bieb mnejn ikun daħal Guzepp jidhlu t-tabib tar-raħal, Pawlu u Karmnu, żewġ kandidati oħra mill-Partit tal-Hodor. Martin ferħan jehdilhom b'idhom wiehed wiehed. Imma milli jidher, il-ħbieb tal-wiehed ma kinux jistennew lil ħbieb tal-iehor. Barra s-surmast wit-tabib tar-raħal li jmorru jifirħu b'xulxin l-oħrajn jibqgħu ssummati jħarsu lejn xulxin donnhom iridu jaħbtu wiehed għal iehor. Skiet imbarazzanti. Tereza u Marija iħarsu lejn xulxin misxula, ma jafux x'jaqbd u jagħmlu sakemm...

MARIJA: [Tgħid lil missierha misxul ukoll] Jaqaw din biċċa oħra tiegħek?

MARTIN: [Iqabqab grizmu u jgħid] Biċċa oħra tiegħi għall-għid ta' kulhadd.

U mhux minn rasi, tafux, Ridt naghmlilkom... ridt naghmlilkom... x'kelma qalli l-kappillan... [B'sebgħu fuq nagħsu] Iwa, ridt naghmlilkom surpriza... Lill-Kappillan għedtlu kemm kont inkwitat għax uliedi kienu ser jiehdu żewġ guvintur mill-aħjar, ma ssibx bħalhom jekk iddur Għawdex kollu, imma mbagħad hej, ma jaħmlux lil xulxin qishom kelb u qattus. Il-Kappillan, qalli, għandi hasba. Ismagħni, Martin... Qalli laqqa' l-għarajjes ta' uliedek fil-għurnata tal-partit ma' xulxin mingħajr ma jkunu jafu wiehed bl-iehor... aghmel partit wiehed... u stieden tlieta mill-ħbieb tagħhom għall-festa... bla preferenzi, biex hadd ma jkollu xi jgħid; dik għurnata ta' ferħ u żgur jagħmlu ħbieb. Jekk ma jagħmlux, mela lix-xebbiet tiegħek ma jhobbuhomx biżżejjed. U mnexxiet, għax araw Guzepp u Karlu hadu b'id xulxin u jiena ferħan hafna. Biex hadd ma jkollu xi jgħid stedint tnejn tal-iskola wkoll — lis-Surmast mal-ħbieb ta' Karlu u lit-tabib mal-ħbieb ta' Guzepp. Issa għiduli intom għamiltx tajjed jew le.

Guzepp u Karlu jehduba wiehed b'id u l-iehor b'oħra, sinjal li l-hasba tiegħu imnexxiet.

TABIB: U lill-Kappillan ma stedintux, Martin?

MARTIN: Stedintu. Imma taf x'qalli, Qalli, Martip, li kont nista' ninqasam fi tnejn kieku nofsi kont mmur mal-ħbieb ta' Karlu win-nofs l-iehor mal-ħbieb ta' Guzeppi. Imma billi ma nistax ninqasam l-aħjar ma niġix. — U din x'fiha, għedtlu, Sur Kappillan? Ser joqogħdu jaraw?

KARLU: Sewwa għedtlu. Dal-biza' għalfejn?

GUZEPP: Tassew. Dal-kappillan x'haseb li aħna, tghid?

MARTIN: Mela wliedi, tafu x'qalli? Hareġ kaxxa sulfarina b'hal din mill-but. Qalli qed tara din is-sulfarina? [*Martin jagħmel dak li jgħid*] Arani, mela. Qabbad sulfarina. Qalli rajt kif hareġ in-nar malli s-sulfarina messet mal-kubrit? – Rajt, sur kappillan, għedtlu. Qalli Martin, hekk ukoll il-partiti johroġ in-nar minnhom malli jmissu ma' xulxin, jew xi hadd imiss magħhom. Jiena nibza' minn-nar. Għandi suttana ġdida ma rridx nahraha. . . . Xi trid tgħid bih dal-kliem, sur Kappillan? saqsejtu – Martin, qalli, il-bniet tiegħek s'er jiehdu zewġ ġuvintur ma hawnx b'hal-hom ir-rahal kollu, imma għall-pulitka joqtlu. . . . jishnu wisq u jekk toghġob lil wiehed tiksirha mal-iehor.

KARLU: Ara, Martin kliem il-kappillan ma għoġobni xejn. Dak li qal hu ma jgħoddx għall-partit tas-Sofor. . . . il-partit tagħna partit tal-irġiel. . . . [*Kif igħid bekk sħabu, Fredu u Wiġi jinqalgħu lejn in-naħa tiegħu, igħidu: Sewwa qed igħid – Il-partit tas-Sofor partit tal-galantomi eċċ.*].

ĠUZEPP: [*Jishon*] Isma' jiena ma għandix hajta f'ilsieni. . . . jekk qed tgħid li l-partit tal-Hodor mhux partit tal-galantomi, ngħidlek li ma intix galantom int u lanqas niesek. . . .

Sħabu, Pawlu u Karmnu jersqu lejn in-naħa tiegħu u l-erbgħa jharsu bl-ikreh lejn xulxin. . . .

MARTIN: Jaħasra, x'ghamilt b'idejja! . . . dik kienet ċajta. . . . ċajta tal-kappillan. . . . ċajta biss. . . . Isa, surmast, tabib, jaħasra, għidu kelma għall-ġid. . . . tħalluhomx iħassru festi. . . .

SURMAST: [*Lil Karlu*] Ahna ser nitbellhu, jew? Illum waqt il-ġlied? Jiena biex niehu qatra ġejt mhux biex nismagħkom titlewmu? Isa, Karl, hallina minn dan. . . .

TABIB [*Lil Ġuzepp*]: Iva narrak imbierek, jiena ġejt ferhan li ser niehu qatra u int ser tagħmel dix-xenata? Isa, arġġhu hudu b'idejn xulxin.

KARLU: Mhux dak il-kiesah beda?

TEREZA: Bdejt int u jekk joghġbok lill-gharus tiegħi tgħidlux kiesah.

MARIJA: Għax ma ssikketx ilsienek, ja hmara li int. Mhux l-gharus tiegħek beda?

MARTIN: [*Jon/oħ u jgħajjat*] Uliedi, ser tħassru kollox. . . . [*It-tabib wis-surmast ifittxu jberduhom waqt li l-oħrajn jibqgħu jharsu lejn xulxin donnhom iridu jieklu wiehed lil ieħor*].

TEREZA: Lili tgħid hmara? Lili, ja kiesha. Ejja ħa nurik jiniex hmara. . . . [*Kif tgħid bekk tmur taqbad f'xuxet oħtha. . . . Martin jagħti fuq rasu jgħajjat, Ifirduhom. . . . ser tħassru kollox. . . . Karlu u Ġuzepp iżommu*

kull wieħed l-għarusa tiegħu. Għal ftit taqa' sikta kbira. [mbagħad. . .].

MARTIN: [*B'lehen miksura*] Ara x'kelli nara llum. . . u dan mħabba daqxejn ta' ċajta. . . din l-imgharrqa politka. . . Karlu, Gużep, f'għieh Alla, ejjew hudu b'id xulxin. . . ejjew. . . uliedi, għidulhom jiehdu b'id xulxin. Aghmluhom paċi. . .

SURMAST: [*Iressaq lil Marija lejn Karlu waqt li t-tabib iressaq lil Tereza hdejn Gużep*] Inti, Tereza, aqbad b'idejn Gużep u inti, Marija, b'idejn Karlu. [*Karlu u Gużep jersqu lejn xulxin u bi tbissima jergħu jiehdu b'idu xulxin*].

KARLU: Kienet ċajta. . .

GUŻEP: Ċajta biss. . .

MARTIN: Ċajta tal-kappillan. . .

SURMAST: . . . Prosit, hekk sewwa. . .

TABIB: Isbah mill-paċi ma hemmx fid-dinja. . .

MARTIN: Marija. . . Tereza, morru gewwa għibu qatra lill-ħbieb. . .

Joborġu. . .

TONI: [*Waqt li l-obħrajn jikkellmu bejniethom*] Mur għidilna, Pawl, kemm kellek tikber meta konna għadna mmorru l-iskola tal-Gvern flimkien. . . Il-pulitka għamlitek nies. . .

PAWLU: [*Imfantas*] Mela jien kont hanzir, Toni?

TONI: U fhimtni ħazin! Issa int bħal Koli ta' Xafrin? Dak jirgħa n-nagħaġ beda u jirgħa n-nagħaġ għadu. Int thallat ruhek miegħu?

PAWLU: Mela moħħ ta' kulhadd xorta, Ton?

TONI: Hekk mhux. Ara int, Alla jbierek, kemm imxejt 'il quddiem.

PAWLU: Il-bniedem hadd ma jkun jaf x'għandu jgħaddi minn għalih. Fejn qatt għaddiel minn rasi li għad irrid nibda nikkmanda lil Malta u Għawdex. . .

TONI: Bi ħsiebek tagħmel xi haġa sabiha għar-raħal?

PAWLU: Jiena. . . u mela le. . . lill-kappillan ga wegħedu li nwaħhallu żewġ fanali quddiem iz-zuntier. . . nifthulu triq għan-naha ta' Għajn Sigar. . . u nwaħhlu erba' fanali mal-ħitan. . . għax tkun għaddej bil-lejl lanqas tara taħlef. . .

KARMNU: [*Li jkun qed jissemma*] E, insejt tgħidlu li sa nqabbd u hafna nies

jaħdmu... kemm Alla ħalaq... biex ħadd ma jgerger...

FREDU: ... Imma dax-xogħol kollu, ngħid jien, kif ser tagħmlu jekk il-Gvern mhux f'idejkom?

WIGI: Sewwa qed tgħidlu.

PAWLU: Ara x'qallek, elezzjoni oħra aħna nirbħuha.

KARMNU: Darb'oħra ma nitilfuhix il-pultruna tal-bellus li hemm f'dik id-dar sabiħa.

PAWLU: X'dar-hi?

KARMNU: U dik id-dar fejn jiltaqgħu tal-Gvern x'għidulha bħal issa? Għidilna int Mast.

SURMAST: [*Ikun medbi jiteklem ma' oħrajn*] Lili qed tgħid?

KARMNU: Iva, lilek Mast. X'għidulha dik il-kamra fejn jiltaqgħu biex jithaddtu kulħadd jgħid tiegħu?

SURMAST: Emminni ma nafx għal xiex trid tgħid. [*Isejjaħ lit-tabib*] Dott, ara Karmnu tagħna jrid isaqsik xi ħaġa... ma nistax naqbad x'inhi.

KARMNU: U dik, tabib, dik, għorfa bħal kamra kbira kbira fejn jiltaqgħu dawk li jikkmandaw lil Malta, Għawdex u Kemmuna...

SURMAST: Karm, zid Kemmunett u Filfla biex tkun semmejt kollox.

TABIB: Naf għalfejn qed jgħid. Għall-Assemblea Legislativa.

KARMNU: X'kelma twila... il-kliem tal-iskola twil wisq...

It-tabib itaptaplu fuq spalltu u hu wis-surmast joqogħdu jithaddtu bejniethom...

PAWLU: [*Lil Toni*] Taf x'qed ingħid, Ton. Lil Karmnu fraħtlu talli tala' fil-Gvern u lili lanqas kelma.

TONI: Ara taħseb li ma ridtx nifraħlek ukoll, taf... għalija jien bniedem tas-servizz, gejt hawn biex nikkompanja 'l Bija Karlu u għada għall-uniformi bħas-soltu... wil-Bambin jehlisna mill-politka. Issa jiena rrid minnkom... Ko's, jaqbadni d-dahk x'hin niftakar li konna l-iskola f'imkien; min jaf kemm morna l-għalqa u għrejna għall-bejtiet tal-għasafar u issa meta narakom ser ikolli nsellimkom.

KARMNU: Mhux għalija, Ton, imma meta tarana sellmilna għax jekk ikun hemm xi ħadd ieħor li ma jsellimx ma nkunux nistgħu nagħmlu favuri...

PAWLU: Sewwa qallek Karmnu, sellem, biex ma nagħtu 'l ħadd xi jgħid...

TONI: U mela ma nsellemx. Likkom naghrafkom minn mil bogħod, imma qaluli li hemm erbgħin minnkom... dawn biex tagħrafhom kollha trid twaħħlilhom medalja... :

FREDU: Taf li għogħbitni l-idea ta' Toni. L-ewwel haġa li naghmlu malli nitilghu fil-Gvern nghaddu liġi biex kull min jikkmanda 'l Malta u Għawdex jibda jgħib il-medalja... :

PAWU: Medalja sabiha... :

KARMNU: Medalja tad-deheb... :

FREDU: U le tal-fidda biżżejjed... Nibzghu għall-kaxxa ta' Malta, l-aħwal basta medalja... :

KARMNU: Hares, huti, in-nies mhux midalji trid imma x-xogħol... hobbz id-dar.

KARLU: [Li jersaq fuqhom jissamma' ma' Gużep] Min għamel xogħol daqs il-Gvern tas-Sofor?... :

GUŻEPP: Tal-Hodor għamel iżjed... :

KARLU: Min fetaħ il-gibjun?

GUŻEPP: Min bena skejjel l-aktar?

KARLU: Min fetaħ il-latrina tat-Tokk?

GUŻEPP: Il-partit tal-Hodor!

KARLU: Mhux veru. Qed nghidlek fetaħha l-Partit tas-Sofor.

Jibqgħu sa stit iehor imieru lil xulxin, wiehed igħid tas-Sofor, l-iehor tal-Hodor sa ma jibdew ifersru idejhom f'wiċċ xulxin... :

GUŻEPP: Issa telagħli. Intom is-Sofor taf x'intom? qabda nies ma temmnu b'xejn... :

KARLU: U intom, intom taf x'intom?... qabda nies faċcoli... faċcoli... :

Gużep u Karlu jkunu ser jaħbtu għal xulxin. Iferrqubom is-surmast u t-tabib waqt li l-obrajn joqogħdu jħarsu donnhom jistennew jaraw xi taq-tiġha. Dal-ħin jidbru deħlin minn għol-kċina Martin, Marija u Tereza bil-gabarrè mimli xorb u helu għall-għarajjes wil-mistednin. It-tfaliet jin-fexxu jwerzqu, bil-gabarrè ser jaqa' minn idejkom.

MARTIN: [Lit-tfal] Hsiebkom f'dak il-gabarrè... ghamilt hafna spejjeż għal xejn... ser tħassru kolloxx... Niżżlu dak il-gabarrè fuq il-mejda... rażżnu l-għarajjes tagħkom feroċi li għandkom għax ma niflaħx iżjed għal dawn ix-xenati... [Jagħmlu bekk - Kulħadd jiskot. Wara pawsa] Issa ħalluni nitkellem... Isimgħuni, uliedi, Gużep u Karlu u intom sur-

mast u tabib araw jiniex qed ngħidilkom sewwa – [*Lil Karlu u Ġużepp*] Ejjew 'l hawn [*Jagħmlu bekk*] Intom tridu tiżżewġu lil uliedi? [*Inkwitat għax ma jtkellmux, iġhajjat*] Tridu, jew le? [*Jagħmlu iva b'rashom*] Tridu. Kollox sewwa. Issa Ġużepp u Karlu isimghuni, Tereża u Marija qatt ma kellhom xi jgħidu f'għomorhom hlief illum mħabba fikom. Mill-bqija tfajliet kwieti ssemmix, tal-knisja, tal-ġabra. Jinħabbu ma jgħaddux wahda minghajr l-oħra. [*Lil Ġużepp*] Jiena naf kemm thobbha lil Tereż. Ghidli s-seww. Lil Tereż trid taraha qalbha sewda mħabba fik?

ĠUZEPP: Le ma rridx. :

MARTIN: [*Lil Karlu*] Int lil Marija ma thobbiex anqas milli Ġużepp iħobb lil Tereża. Mhux hekk?

KARLU: Inhobbha daqs ruħi l-ġhażiża. :

MARTIN: Mela lin-nisa tagħkom tkunu triduhom isellmu lil xulxin u jmorru għand xulxin, mhux hekk?

KARLU U ĠUZEPP: U mela le. . . :

MARTIN: [*Jaqbad id il-wieħed u l-ieħor*] Mela aghmlu paċi. Sa tiehdu lill-ahwa. Qisu li tghixu bhal ahwa. :

SURMAST: Bravu, sur Martin. :

TABIB: Raġel tas-sens is-sur Martin. :

MARTIN: Isaw Ġużepp u Karlu, aghfsu id xulxin. . . :

Jagħmlu bekk

KARLU: Kienet ċajta. . . :

ĠUZEPP: Ċajta biss. . . :

MARTIN: U issa nixorbu qatra bis-sahħa tal-ġharajjes. :

Kulhadd jersaq fuq il-mejda u jieħu tazza xorb. Ighidu flimkien: Bis-sahħa tal-ġharajjes! xhin ikunu qed jerġgħu jqieghdu t-tazzi battala, tinstema' taħbita fuq il-bieb. Martin imur jiftaħ.

MARTIN: Issa ahna lkoll. Hawn Kurun il-ħuttab. . . : [*Ġużepp u Karlu jmorru jifirbu bib*] Ara Kurun. . . : X'hemm Kurun. . . :

KURUN: Martin stedintni għall-qatra mal-ġharajjes. Mhux hekk kien jixraq? Il-ħuttab jorbot u ġejt biex norbotkom. . . :

MARIJA: [*Lil missierha – innervjata*] Papà, lilna ma għedtilna xejn b'dan?

TEREZA: [*Innervjata bħalha*] Kollox la antika. :

MARTIN: Ma għedtilkom xejn... ridt naghmlilkom... x'inhi l-kelma li qalli l-kappillan... [Iħabbat sebgħu fuq nagħsu]... sibtha... surpriza... Ridt naghmlilkom surpriza. Għedt Marija u Tereza il-hwejjeġ kollha tan-nanna għogħbuhom... kullma sabu fis-senduq... id-dublett ta' mitt lembuba... il-farda... il-kulè... ix-xinilja tas-suf... iċ-ċulqana... kullma ħalliet warajha... Għedt mela żgur li joghħbuhom ukoll l-użanzi tan-nanna. Illum Kurun ser jorbotkom kif il-huttat rabat lin-nanna man-nannu u lili ma' ommkom, Alla jahfrilha. U hekk, uliedi, illum ser negħhu mmorru għall-antik... L-antiki nies tajba.

GUZEPP: Jiena l-antiki joghħbuni hafna. In-nies tal-lum ksuħat għandhom wisq.

Paulu u Karmnu jgħidu kliem li juru li jaqbd.

KARLU: Taf li lili dawn id-drawwiet tal-antiki joghħbuni wkoll! Id-dar għad għandna d-dublett tat-tieġ li żżewġet bih il-bużnanna u sidrija tan-nannu bil-buttuni langasin, ma hix sabiħa bi ftit.

SURMAST: Jiena diletant tal-antik, xi darba ħallini narahom.

TABIB: Kemm kienu jilbsu isbaħ mill-lum l-antiki. Jien għandi mużew shiħ id-dar.

FREDU [*Lil Martin*]. Ahna ser nieħdu qatra tal-għarajjes jew le?

MARTIN: Isa, Kurun fittex orbothom...

KURUN: Hawn jien arani... [*Lil Martin*] qiegħed erba' siġġijiet tnejn tnejn fejn xulxin fejn il-ħajt.

Martin jagħmel hekk. Ighinub x'uhud mill-oħrajn.

KURUN: [*Lill-għarajjes*] Int Karlu u Marija oqogħdu din in-naħa; Tereza u Guzepp din-naħa. [*Wara li qagħad iħares lejhom jitgħaxxaq bibom*] Xi ġmiel ta' xebbiet u ġuvintur. Karlu jekk iddur ir-raħal kollu ma ssibx tiffa oħra bħal Marija tiegħek. [*Lil Guzepp*] U xi ngħidu għal Tereza tiegħek, Guzepp. [*Idur fuq Martin*] Habib, għandek tassew biex tifraħ li għandek żewġ xebbiet bħal dawn... gronfol tar-raħal tagħna... U fejnu ma jienix narah? Fejnu, Martin?

MARTIN: Min, Kurun?

KURUN: Qed infittex gabarrè u f'dal-gabarrè żewġ ċrieket tad-deheb biex norbtu l-għarajjes wir-riżq wil-barka.

MARTIN: Għal kollox ħsibtlek... Arani sa ngiblek kollox... [*Jidbøl għew-wa jgħib gabarrè b'zewġ ċrieket fib. Imur quddiem l-għarajjes*] Guzepp, int iċ-ċurkett tiegħek ġibtu?

GUZEPP: Mela le. Niġu għall-partit bla ċurkett? . . .

MARTIN: Ixh̄tu fil-gabarrè fejn dan, iċ-ċurkett ta' Tereza. [*Jagħmel bekk*]

MARTIN [*Lil Karlu*]: U int, Karl, lil Marija ma xtrajtilhiex xi ċurkett ukoll?

KARLU: U mela le. Hawn hu. [*Jixh̄tu fil-gabarrè*]

MARTIN: [*Lil Kurun*] Hawn il-gabarrè biċ-ċrieket. Fittex orbot, Kurun . . . orbot. . .

KURUN: [*Bil-gabarrè f'idu*] Kemm inhossni ferħan. . . żewġ ġuvintur u xeb-biet bħal dawn fejn ser issib. . . [*Lil Guzepp u Tereza*] Aghtuni idej-kom halli nġhaqqadkom. . . Hekk, sewwa hafna. . . u issa ċ-ċrieket. . . ha naraw sewwa [*Idaħħal iċ-ċurkett l-ewwel f'sebgħa Guzepp u mbagħad f'sebgħa Tereza*]. . . Jidhlu tal-qjies. [*Lil Karlu u Marija*] U issa intom aghtuni idejkom halli nġhaqqad lilkom ukoll. . . sewwa hafna – wiċ-ċrieket. . . tal-qjies. . . jġgukom sewwa kollha. . . Jalla intom ukoll tkunu sewwa ma' xulxin sakemm joghġob 'l Alla. . . sal-mewt. . . [*Martin jidher jimsaħ id-dmugħ, Kurun jittendi, jgħidlu*] Martin, illum nifrhu mal-għarajjes. . . hallik mil-biki. . .

MARTIN: Hallini, Kurun, xhin niftakar li ser nitlef żewġ ġawhriet bħal dawk; l-għaxxa ta' ħajti wil-bastun ta' xjuħiti. . .

Tereza u Marija jħarsu lejn xulxin minn taħt 'il taħt.

KURUN: Alla jsabbar, Martin. [*Lill-mistednin*] X'qegħdin tagħmlu tħarsu biss? . . . [*Jersqu lejn il-mejda*] Middu idejkom l-aħwa, mela dan il-helu, u dan ix-xorb għalxejn?

Martin u x'uħud igħinub iqassam ix-xorb. Kliem ta' xewqat sbieħ bħal 'Bis-saħħa tal-għarajjes, Alla jgħaddihom 'il quddiem. . .'

Wara x-xorb is-surmast wit-tabib jersqu fuq l-għarajjes, jgħdulhom b'idejhom, isellmu lil-Martin u jtitlqu. Bħalhom jagħmlu l-mistednin kollha. . . Kurun l-aħħar li jitlaq.

KURUN: [*Hu u ħiereġ*] Jekk Alla jrid, ma ndumx ma nerga' nduq il-biskut-tini tagħkom. . . taħt sena ohra. . . u għal għaxar darbiet bħal ommkom . . . Alla jgħaddikom 'il quddiem. Saħħa! [*Johrog wara li kulħadd ikun qallu saħħa, jwieġeb*] Grazzi hafna taf! . . .

GUZEPP: Issa, Martin, aħna ftehimna li mmorru sa Ta' Pinu. . . ma tiġix magħna?

MARTIN: Mhux illum. Minn joghħod mal-kċina? Meta ttejġu u jkun kollox sew.

KARLU: U ejja, Martin, Tieħu gost fil-karrozza. . .

MARTIN: Mhux illum. Imma hmistax ohra, jekk Alla jrid, niġi Ta' Pinu magħkom biex niringrazzja lill-Madonna.

MARIJA: [*Tindiebes mal-għarus tagħha*] Kemm inhossni ferħana.

TEREZA: [*Lil-Ġużepp*] Dalwaqt inkunu ta' xulxin.

L-għarajjes jitgħannqu. Fit-tagħniqa waqt li it-tnejn iħarsu lejn mis-sierhom Tereza ssejjaħ li Ġużepp Joey u Marija lill-għarus tagħha Charlie. . . L-għarajjes biex ikomplu ċ-ċajta waqt li jgħannqubom isej-ħulhom Terry u Mary.

MARTIN: Bhu xi ksuħat. . . .

ĠUZEPP: Ċajta. . . .

KARLU: Ċajta biss. . . .

Jinfexxu jidhku. Imbagħad joħorġu 'l barra lambranzetta. . . .

MARTIN: [*Xħin isib ruħu waħdu, b'għajnejb merfugħa lejn is-sema, s-swaba' ta' idejeb imdabħla ġo xulxin bħal min qed jitlob bl-akbar hejra jgħid:*] San Nikola tal-Venturi, Patri Bernard qalli li inti twassal iż-żwieġ tax-xebbiet. . . Ismagħni sewwa, San Nikola, jekk sa hmistax ohra ma jinqala' xejn wiż-żwieġ jinnexxi, u jien nehles miż-żewġ xjaten li għandi, jiena nixgħellek xemgħa kuljum għal xahar u nsumlek ħobż u ilma għal xahrejn. . . .

Jinzel is-Siparju

Mibdija fit-12 ta' Ottubru filgħodu 1955.

Mitmuma fil-15 tal-istess xahar filgħodu.